

[Právní rozhledy 18/2020, s. 627]

Kritické zamyšlení nad ustanovováním soudců v ČR

Mgr. Vladimír Lajsek, Ph.D.*

I. Úvod

Způsob ustanovování soudců je jedním z předpokladů nezávislosti soudní moci. Zajištění řádného chodu soudnictví potom můžeme považovat za jakousi integrální součást správného fungování demokratického právního státu. Podstatnou roli v tomto procesu hraje nastavení vhodného modelu přípravy a výběru osob, jež budou v soudnictví působit, což má i nemalý celospolečenský význam. Společnost má totiž jistě zájem na tom, aby soudnictví vykonávali ti nejkvalitnější jedinci. Soudci mají zase prostřednictvím svého rozhodování nezanedbatelný vliv na společnost.

V současné době, kdy je ohledně systému výběru nových soudců zvažována novelizace **zákona o soudech a soudcích** („SSZ“),¹ je toto téma navíc vysoce aktuální. Současně se tvrdí, že změna daných modelů má nastat po široké společenské diskusi.² Motivací pro napsání tohoto příspěvku byla snaha do probíhající diskuse přispět, a to z pohledu potenciálního uchazeče o funkci soudce. Názor takových jednotlivců totiž dosud v celé zmiňované debatě podle všeho dostatečně neprorazil, přestože právě jich se mají chystané změny nejvíce týkat. Na zřeteli však bude současně nejlepší zájem justice a celé země.

Tématem výběru soudců se již v minulosti zabývala řada odborníků (např. David Kosař, Michal Bobek, Kateřina Šimáčková, Josef Baxa aj.). Mnoho prací však neodráží ryze aktuální sporná hlediska dané problematiky, popř. se jimi zabývá spíše z akademického pohledu. Dílčí ambicí nabízeného příspěvku tedy bude nejen upozornit na současná úskalí procedury výběru soudců v ČR, ale také předložit rozbor soudobé historické geneze.

Nejprve bude analyzován systém výběru a jmenování nových soudců *de lege lata*, a to na ústavní a zákonné úrovni, přičemž bude brán zřetel především na problematické okruhy.

Následně budou vysvětleny vybrané problémy současné české justice, jimiž jsou nejednotná přípravná praxe napříč územím ČR, netransparentní způsob výběru nových soudců, nedostatečné platové ohodnocení osob připravujících se na budoucí povolání soudce a věk potřebný pro jmenování soudcem. Východiskem budou nejen dostupné prameny,³ ale též vlastní přímé zkušenosti z justice. Lze se totiž domnívat, že podobně orientované příspěvky dosud převážně chybějí.

Dále bude rozebrána současná snaha Ministerstva spravedlnosti o nápravu některých nedostatků justice se zvláštním zaměřením na doprovodné problémy.

V závěru budou nabídnuta doporučení možného řešení situace, což je ostatně hlavním cílem tohoto příspěvku.

II. Systém ustanovování soudců *de lege lata*

1. Ústavní úroveň

Procesu ustanovování soudců se na ústavní úrovni věnuje nejprve pasáž týkající se pravomocí prezidenta republiky. Podle čl. 63 odst. 1 písm. i) Ústavy totiž právě prezident jmenuje soudce. Jedná se o ingerenci moci výkonné do moci soudní.⁴ Tento konstrukt odpovídá vážnosti postavení soudce a jeho nezávislosti.⁵ Podle čl. 63 odst. 3 Ústavy se pak jedná o tzv. kontrasignační pravomoc, jmenování soudců tedy ke své platnosti vyžaduje spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády. Důvodem je patrně ohled na všeobecnou právní politiku státu, zejména ve vztahu k soudní struktuře a počtu soudců.⁶ Na jmenování soudcem však není právní nárok.⁷ V minulosti se ovšem objevil spor o to, zda prezident republiky musí jmenovat kandidáty, kteří mu byli navrženi. Jednalo se o případ 32 kandidátů, jež prezident Václav Klaus odmítl jmenovat do soudcovské funkce, přestože již všichni splňovali zákonné předpoklady. Důvodem byl fakt, že tito kandidáti z celkového počtu 55 navržených do té doby nedovršili 30 let věku.⁸ Na dané kandidáty se však vztahovalo přechodné ustanovení novely **zákona o soudech a soudcích**, které posouvalo věk potřebný pro jmenování soudcem z 25 na 30 let.⁹ Nejznámějším kandidátem byl justiční čekatel Krajského soudu v Ostravě Petr Langer, který se s prezidentem republiky v dané věci soudil prostřednictvím správní žaloby. Podle jednoho názoru nemá prezident republiky v takovém případě povinnost jmenovat soudcem ani osobu, která splňuje všechny zákonné předpoklady, odmítnutí dokonce nemusí ani zdůvodňovat.¹⁰ Avšak i na jmenování soudců se vztahují ustanovení Listiny, konkrétně její čl. 3.¹¹ Vladimír Sládeček nadto tvrdil, že pravomoci prezidenta republiky výslovně založené Ústavou ani není možné přezkoumávat ve správním soudnictví, neboť je lze považovat za akty ústavněprávního charakteru.¹² Petr Langer rozhodnutí prezidenta republiky napadl nejprve u Městského soudu v Praze. Soud napodruhé po zásahu kasační instance rozhodl v tom smyslu, že prezident republiky nemůže jeho jmenování bezdůvodně odkládat.¹³ Prezident republiky proto podal kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu, ta však byla zamítnuta. Soud rozhodl tak, že na jmenování soudcem sice není právní nárok, ale tato pozice je veřejnou funkcí. Při aktu jmenování se realizuje úvaha svěřená zákonem, nicméně i přesto musí zůstat v jeho mezích. Prezident je tedy vázán počtem a obsahem zákonných podmínek, přičemž není oprávněn stanovovat dodatečné podmínky vlastní. V případě nejmenování kandidáta je povinen své rozhodnutí zdůvodnit. Nejmenovaný čekatel tak má právo dovolávat se rovného práva na přístup k takovým funkcím dle čl. 21 odst. 4 Listiny. Stejně tak se může bránit proti případné diskriminaci a neoprávněným průtahům. Proto jsou podle NSS akty prezidenta republiky vydané na základě jeho pravomoci jmenovat soudce přezkoumatelné v rámci správního soudnictví.¹⁴ Prezident republiky však nakonec nerespektoval ani toto rozhodnutí NSS. Petr Langer proto zamířil do advokacie.¹⁵

Čl. 93 Ústavy ve svém odst. 1 opakuje, že soudce jmenuje do funkce prezident republiky, přičemž je upřesněno, že se tak děje bez časového omezení. Soudce se své funkce ujímá složením slibu. Ústava samotná však nijak nespecifikuje, komu má soudce svůj slib skládat, ani znění takového slibu, natož klauzuli o následku v případě jeho nesložení.¹⁶ Čl. 93 odst. 2 Ústavy poté vypočítává základní předpoklady pro uchazeče o soudcovský post. Je stanoven požadavek státního občanství České republiky,

bezúhonnost a vysokoškolské právnické vzdělání. Následně se uvádí, že „*další předpoklady a postup stanoví zákon*“. Tomuto ustanovení nebyla dosud v komentářové literatuře věnována výraznější pozornost, zejména v současné době však jeho význam nabývá na důležitosti (viz níže). Lze rozhodně uzavřít, že se v daném případě jedná o blanketovou normu odkazující na zákonnou úroveň.

2. Zákonná úroveň

Zákonem, na nějž čl. 93 odst. 2 věta druhá Ústavy odkazuje, je **zákon o sodech a soudcích**, který stanoví předpoklady pro funkci soudce zejména ve svém § 60. Všechny musejí být splněny současně, což je třeba zároveň prokázat. O jejich dodržení musí být objektivně rozhodnuto ještě před zahájením prvního úkonu procesu vlastního ustanovování do funkce soudce, přičemž ze stanovených podmínek nelze činit žádné výjimky.¹⁷ Naplňování předpokladů musí trvat po celou dobu zastávání funkce. Jestliže by tedy soudce přestal některý z nich splňovat, mělo by to za následek zánik jeho funkce.¹⁸ Jednotlivé předpoklady pak lze rozdělit na základní a kvalifikační.

Základní předpoklady stanovují náležitosti týkající se vztahu uchazeče ke státu, jeho osobní, charakterový a zkušenostní profil apod. Jsou jimi: státní občanství ČR, plná svéprávnost, bezúhonnost, zkušenosti a morální vlastnosti dávající záruku řádného zastávání funkce,¹⁹ dosažení věku 30 let, souhlas s ustanovením do funkce a s přidělením k určitému soudu (§ 60 odst. 1 SSZ).

Kvalifikačními předpoklady jsou vysokoškolské vzdělání získané řádným ukončením studia v magisterském studijním programu v oblasti práva na vysoké škole v ČR a složení odborné justiční zkoušky (§ 60 odst. 3 SSZ). Na rovněž odborné justiční zkoušky je kladena též advokátní zkouška, závěrečná zkouška právního čekatele, notářská zkouška a odborná exekutorská zkouška. Stejně účinky má výkon funkce soudce Ústavního soudu alespoň po dobu 2 let (§ 60 odst. 5 SSZ). Podle § 60 odst. 3 SSZ stanoví další předpoklady pro ustanovení soudcem zvláštní právní předpis.²⁰

Zákon dále specifikuje čl. 93 odst. 1 Ústavy, když stanoví vlastní text soudcovského slibu (§ 62 odst. 1 SSZ),²¹ upřesnění, že je slib skládán do rukou prezidenta republiky [§ 62 odst. 3 písm. a) SSZ], a popis následku odmítnutí složení slibu, popř. jeho složení s výhradou. Tím je pohlížení na soudce, jako by nebyl jmenován (§ 62 odst. 4 SSZ). Po složení slibu přidělí ministr spravedlnosti soudce ke konkrétnímu soudu (§ 67 odst. 1 SSZ). Odvolá-li dodatečně soudce svůj předchozí souhlas s přidělením k určitému soudu, hledí se na něho opět, jako by nebyl jmenován (§ 67 odst. 2 SSZ). Při přidělení k výkonu funkce k určitému soudu stanoví ministr spravedlnosti se souhlasem soudce též den jeho nástupu do funkce. Den nástupu do funkce musí být stanoven nejpozději do 3 měsíců od jmenování do funkce. Nevysloví-li soudce s nástupem do funkce v této lhůtě souhlas, znovu se na něho hledí, jako by nebyl jmenován (§ 67 odst. 3 SSZ).

III. Současné problémy výběru a ustanovování soudců

Za největší problémy současného modelu ustanovování nových soudců lze považovat nejednotnou praxi napříč územím ČR, netransparentní způsob výběru, nedostatečné platové ohodnocení osob připravujících se na budoucí povolání soudce a zvýšení věku potřebného pro jmenování soudcem.

V následující kapitole budou popsány rozdílné přístupy, jejichž prostřednictvím se napříč republikou vybírají noví soudci. Přestože jde ve všech případech o stále recentní postupy, jejich vznik měl historické konotace. Pro lepší přehlednost proto bude výklad rozčleněn do dalších podkapitol.

1. *Nejednotná praxe výběru soudců*

1.1 *Éra justičních čekatelů*

Zákon o soudech a soudcích nejprve počítal s tím, že noví soudci budou jmenováni výhradně z řad justičních čekatelů (§ 109 a násl. SSZ). Justiční čekatelé jsou osoby připravující se pro výkon funkce soudce (§ 109 odst. 1 SSZ). Do pracovního poměru justičního čekatele může být přijat jen ten, kdo splňuje předpoklady pro výkon funkce soudce podle § 60 odst. 1 až 4 s výjimkou věku, zkušeností a odborné justiční zkoušky (§ 111 odst. 2 SSZ).

Osoby ucházející se o místa justičních čekatelů musejí nejprve projít výběrovým řízením. Donedávna bylo upraveno vyhláškou č. 303/2002 Sb.,²² ta však byla nahrazena vyhláškou č. 382/2017 Sb.²³ (O nové vyhlášce viz níže, zde bude pro srovnání popsán předchozí proces výběru justičních čekatelů.)

Výběrové řízení do přípravné služby vyhlášoval ministr spravedlnosti po předchozí domluvě s předsedy krajských soudů. Tím měla být zohledňována potřeba obsazování volných míst justičních čekatelů. Vyhlášovalo se prostřednictvím denního tisku, webových stránek ministerstva a vyvěšením na úředních deskách okresních a krajských soudů a státních zastupitelství (§ 2 odst. 2 ČekatV 2002). Vlastní výběr probíhal v následujících šesti etapách:

1. Nejprve bylo zapotřebí posoudit a vyhodnotit přihlášku. Jestliže neobsahovala všechny požadované podklady,²⁴ byl uchazeč z výběrového řízení vyřazen (§ 3 odst. 2 ČekatV 2002).
2. Následně se uchazeči podrobili písemnému testu, jehož metodiku a způsob vyhodnocování výsledků zajišťovala Justiční akademie a schvalovalo MSp. Cílem testu bylo ověřit odborné znalosti a předpoklady uchazeče pro přijetí do přípravné služby. Do dalších kol mohli postupovat jen uchazeči, kteří získali potřebný počet bodů (§ 4 ČekatV 2002).
3. Úspěšní uchazeči se dále podrobili pohovoru před komisí příslušného krajského soudu. V této etapě měly být zhodnoceny celkové předpoklady uchazeče pro přijetí do přípravné služby a zjištění preferovaného soudu, u něhož měl čekatel službu vykonávat. Výsledkem bylo navržení nebo nenavržení uchazeče k přijetí (§ 5 ČekatV 2002).

4.

Navržení uchazeči posléze procházeli psychologicko-diagnostickým vyšetřením, jehož účelem bylo zhodnocení jejich osobnosti a zjištění osobnostních předpokladů pro budoucí výkon funkce soudce (§ 6 a 7 ČekatV 2002).

5. V předposlední fázi vyhodnotila komise příslušného krajského soudu výsledky všech etap výběrového řízení a určila pořadí všech uchazečů.
6. Poslední fází bylo přijetí uchazeče do přípravné služby předsedou krajského soudu a určení místa jejího výkonu (§ 8 ČekatV 2002). Rozhodnutí o přijetí či nepřijetí bylo konečné a neexistoval proti němu opravný prostředek.²⁵

Přípravná služba následně trvala 36 měsíců, na čemž se dosud nic nezměnilo (§ 110 odst. 1 SSZ). Její průběh upravovala opět vyhláška č. 303/2002 Sb. v § 9 a násl. Plán přípravné služby musel být zaměřen tak, aby příprava čekatele sloužila zejména k prohloubení jeho odborných znalostí o hmotném i procesním právu; rozvíjení jeho schopností aplikovat právní předpisy v konkrétní věci; získání znalostí o jednotlivých agendách vedených soudy a o jejich výkonu; osvojení si procesních postupů a návyků nezbytných pro výkon funkce soudce a seznámení se s etickými principy vztahujícími se k výkonu funkce soudce (§ 9 odst. 2 ČekatV 2002). Do konce předposledního měsíce trvání pracovního poměru má MSp umožnit justičnímu čekateli na jeho žádost prostřednictvím příslušného krajského soudu vykonat odbornou justiční zkoušku.²⁶ Po složení justiční zkoušky byl čekatel ministrem spravedlnosti navržen vládě, jestliže již splňoval ostatní předpoklady podle § 60 SSZ. Vláda pak návrh projednala a rozhodla, zda navrhne kandidáta prezidentu republiky ke jmenování soudcem.²⁷ Souhlasy kandidáta se jmenováním a přidělením ke konkrétnímu soudu podle § 62 odst. 1 SSZ se zajišťovaly ještě před jmenováním prezidentem republiky.²⁸

Z toho všeho by se mohlo zdát, že hlavní slovo v otázkách jmenování nových soudců má ministr spravedlnosti. Praxe je ovšem taková, že kandidáty navrhuje ministru spravedlnosti k projednání ve vládě předsedové jednotlivých krajských soudů.²⁹ Jsou to tak právě předsedové krajských soudů, kteří mají ve výběru nových soudců hlavní slovo.

1.2 Asistenti soudců – nahodilé řešení z nouze?

Systém justičních čekatelů však postupem času začal přinášet problémy. S ohledem na časovou neomezenost funkce (čl. 93 odst. 1 Ústavy) začalo docházet k saturaci v soudcovském stavu. Právnické fakulty však každoročně produkují stále nové absolventy.³⁰ Pro justiční čekatele tak bylo stále složitější garantovat soudcovské pozice. Penzum práce na soudech však ubývat nepřestalo, i nadále byla zapotřebí odborná pracovní síla. S ohledem na výši soudcovského platu, který je považován za jeden z pilířů soudcovské nezávislosti,³¹ ovšem nebylo kvůli zátěži pro státní rozpočet možné rozšiřovat počet soudců. Existovala tak potřeba mimosoudcovského odborného personálu, proto došlo k zavedení asistentů soudců.³² Zřejmě kvůli zvýšení motivace absolventů právnických fakult ucházet se o pozici asistenta soudce bylo těmto pracovníkům umožněno po splnění potřebné praxe vykonat justiční zkoušku (§ 117 odst. 4 SSZ).

Funkce asistenta byla nejprve zřízena u Ústavního soudu, a to již v r. 1993 (§ 8 až 10 a § 41 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu). Asistenti soudců ÚS se však od klasických asistentů liší. Jejich pozice nebývají obsazovány jen čerstvými absolventy právnických fakult, jak je tomu často právě u jiných soudů. Bývají jimi i uznávaní odborníci, třeba i profesori ústavního práva.³³ Asistenty soudců ÚS se v r. 2000 inspirovala i tehdejší předsedkyně NS Eliška Wagnerová, když zřídila obdobné pozice pro soudce občanskoprávního a obchodního kolegia, a to i bez zákonné úpravy. K zákonnému zakotvení asistentů soudců NS došlo až v r. 2002 na podnět poslance Zdeňka Koudelky (§ 38b OSŘ a § 27c TrŘ). S ustavením NSS v r. 2003 došlo k zavedení asistentů i ve správním soudnictví (§ 14 SŘS) a v r. 2006 byli zavedeni i pro ostatní soudy (§ 16, 36a a § 179 odst. 3 SSZ).³⁴

Asistenta soudce jmenuje předseda příslušného soudu na návrh soudce, o jehož asistenta se jedná, odvolává jej předseda soudu i bez návrhu. Funkce asistenta soudce se považuje za zrušenou, zanikne-li funkce příslušného soudce (§ 36a odst. 2 SSZ). Asistentem soudce může být jmenován bezúhonný občan, který má vysokoškolské vzdělání v magisterském studijním programu v oblasti práva na vysoké škole v ČR. Podmínku bezúhonnosti nesplňuje ten, kdo byl pravomocně odsouzen za trestný čin, pokud se na něj nehledí, jako by odsouzen nebyl (§ 36a odst. 3 SSZ). Asistent soudce vykonává jednotlivé úkony soudního řízení z pověření soudce, pokud tak stanoví zvláštní zákon nebo rozvrh práce (§ 36a odst. 4 SSZ), a je oprávněn podílet se na rozhodovací činnosti soudu v rozsahu stanoveném zvláštním právním předpisem pro vyšší soudní úředníky. Na jeho postavení se přiměřeně použijí ustanovení upravující pozici vyšších soudních úředníků (§ 36a odst. 5 SSZ).³⁵

Tito pracovníci sice po 3 letech praxe u soudu mohou složit justiční zkoušku (§ 117 odst. 4 SSZ) a ucházet se o soudcovská místa, avšak jisté úskalí dlí v tom, že asistenti nejsou na budoucí výkon funkce soudce připravováni stejnou měrou jako čekatelé. Mají např. omezený nárok na vzdělávání (§ 10 odst. 5 ČekatV 2002), nemají povinnou praxi na více soudních úsecích, jako je tomu u čekatelů (§ 10 odst. 3 ČekatV 2002). Velmi častým jevem tak je, že asistenti vykonávají celou požadovanou praxi jen na jednom úseku stejného soudu, mnohdy jen u jednoho soudce.³⁶ Úroveň znalostí a dovedností daného soudce je potom základem kvality asistentovy praxe. Naproti tomu u justičních čekatelů se dbá alespoň o jistý výběr školících soudců, kdy se má jednat o zkušené odborníky (§ 12 ČekatV 2002). Z pohledu soudců a soudů samotných se tak systém asistentů jeví být mnohem výhodnějším. Podle množství přidělených peněz z rozpočtu může mít svého asistenta totiž v ideálním případě každý soudce, nejen ti zkušení. Asistent soudci z důvodu neexistence povinné praxe na jiných soudních úsecích či soudu vyššího stupně déle vydrží.³⁷ Kvůli absenci úpravy praxe asistentů³⁸ se od soudců neočekává, že budou své svěřence tolik školit v soudcovských dovednostech, ale mohou jim svěřovat spíše rutinnější úkoly.³⁹ Díky menšímu prostoru pro vzdělávání⁴⁰ a neexistenci povinného přezkušování či hodnocení (§ 11 ČekatV 2002) tak zvládne asistent zastat i více práce.

Institut justičních čekatelů je dosud zachován. Z výše uvedených důvodů však začaly soudy asistentský model před justičními čekateli upřednostňovat.⁴¹

1.3 Vyšší soudní úředníci – budoucí soudci, nebo ryze administrativní personál?

Další cesta k taláru vede přes pozici vyššího soudního úředníka. Ti mohou požádat o složení odborné justiční zkoušky, pokud vykonávali praxi vyššího soudního úředníka alespoň 5 let (§ 117 odst. 1 SSZ), jestliže splňují i další předpoklady podle § 60 SSZ. Problémem však je, že jejich činnost je více úřednická,⁴² a neodpovídá tak potřebám přípravy pro budoucí funkci soudce. To ostatně dokládá již i jen fakt, že vyšším soudním úředníkem se může stát i osoba bez právnického vzdělání (§ 2 ÚřSZ).

1.4 Jiná právní praxe

Poslední možností je ucházet se o soudcovskou funkci z tzv. jiné právní praxe, jestliže kandidát splňuje požadavky podle § 60 SSZ.⁴³

2. Netransparentní způsob výběru soudců

S nejednotnou praxí výběru do jisté míry souvisí i další problém, jímž je netransparentní proces ustanovování soudců.

Z popisu v předchozí kapitole lze vyvodit, že na jedno uvolněné soudcovské místo připadá hned celá řada kandidátů. Zároveň však z různých důvodů není možné, aby se soudcem stával úplně každý.⁴⁴ V systému tak vznikala dosti nepřehledná situace, neexistovala totiž žádná jednotná metodika, jakým způsobem by mělo být z těchto všech kandidátů vybíráno.⁴⁵ Vše se v podstatě odvíjí od vůle předsedů jednotlivých krajských soudů. Tento model byl však poměrně dosti kritizován z důvodu značné netransparentnosti,⁴⁶ dokonce z řad samotných soudců.⁴⁷ Na dané úskalí poukazuje rovněž právní teoretik a generální advokát Soudního dvora EU Michal Bobek. Největší problém spatřuje v absenci otevřených, transparentních a jasných kritérií, podle nichž jsou uchazeči o soudcovské funkce vybírání předsedy krajských soudů, a předvídatelného jednotného postupu.⁴⁸ Situace byla taková, že mnohdy vůbec nebylo známo, z jakých důvodů byl jeden kandidát upřednostněn před jiným. Michal Bobek k tomu dále uvádí, že předsedové krajských soudů mají až příliš rozsáhlou diskreční pravomoc a nadmíru velký prostor, z něhož mohou soudce vybírat. Upozorňuje na to, že předsedové krajských soudů mohli v extrémních případech ke jmenování vybrat prakticky kohokoli, jestliže pro něho zajistili souhlasy u ministra spravedlnosti a prezidenta republiky. Doplnuje, že v některých obvodech krajských soudů sice byly zavedeny určité druhy otevřených výběrových řízení,⁴⁹ ale nebylo tomu tak zcela všude.⁵⁰ David Kosař jde dokonce ještě o něco dál, když předsedy krajských soudů v ČR označuje za „neviditelné pány české justice“.⁵¹

Netransparentnost systému výběru nových soudců tak zbytečně nabízí prostor pro nepotismus a politické či jiné tlaky.⁵²

3. Nedostatečné platové ohodnocení osob připravujících se na budoucí povolání soudce

Justice je dlouhodobě kritizována z důvodu podfinancování,⁵³ týká se to zejména nedostatečných platů pomocného aparátu. Nízké platy jsou v porovnání s možnostmi soukromého sektoru velmi demotivující zejména pro nejnadanější osoby připravující se na budoucí funkci soudce. Asistentům soudců přísluší 13. platová třída.⁵⁴ Pro srovnání lze uvést příklad hypotetického jedince např. z Prahy,⁵⁵ který je čerstvým absolventem právnické fakulty. Pokud by zvolil justiční dráhu, s nulovou předchozí praxí by dostal hrubý plat ve výši 25 230 Kč.⁵⁶ Jestliže by ale zvolil jiné právnické zaměstnání,⁵⁷ mohl v červnu 2019 (tj. v době, kdy byla novelizace **zákona o soudech a soudcích** pravděpodobně neaktivněji řešena) dosáhnout na průměrnou mzdu ve výši 47 919 Kč. Jeho plat tak bude v justici o 47 % nižší než průměr.⁵⁸ Řekněme, že by si tento hypotetický jedinec přesto vybral pozici asistenta soudce. Odpracoval by si povinnou tříletou praxi, díky níž by mohl složit odbornou justiční zkoušku, která jej opravňuje k výkonu dalších kvalifikovaných právnických povolání (např. v advokacii, ve státním zastupitelství, k činnosti exekutora, notářského kandidáta apod.). Se svojí praxí bude mít nyní hrubý plat jen o něco málo vyšší, konkrétně 27 180 Kč.⁵⁹ Pokud jde o jeho vyhlídky v jiných právnických povoláních, např. v advokacii⁶⁰ by to v červnu 2019 bylo v Praze průměrně 70 980 Kč. Platové jsou na tom tedy asistenti soudců již o celých 61 % hůře než průměr.⁶¹ Je třeba brát zřetel na to, že obvyklý absolvent odborné justiční zkoušky ještě nesplňuje podmínku věku pro jmenování soudcem podle **§ 60 SSZ**. Z uvedeného příkladu je patrné, že podobné nastavení musí přispívat k jednoznačnému efektu. Tím je fakt, že zejména mnoho asistentů soudců justici po vykonání odborné zkoušky opouští,⁶² neboť ta je není schopna kvůli nejasným vyhlídkám jmenovacího procesu a konkurenci lépe honorovaných pozic udržet.⁶³ V důsledku toho by se nabízela otázka, zda v justici potom dlouhodobě nezůstávají většinou spíše jedinci, kteří by se v jiných povoláních zkrátka nedokázali uplatnit; takový stav by totiž bezesporu nebyl žádoucí.⁶⁴ Lze jistě namítat, že v justici se nepracuje pro peníze, ale pro prestiž a službu veřejnosti.⁶⁵ Nicméně s rostoucím věkem vzrůstají i požadavky na životní úroveň a hmotné zajištění rodiny (viz níže). Současně lze polemizovat o tom, zda jsou pracovní pozice osob připravujících se pro budoucí výkon funkce soudce skutečně prestižní.

Jelikož se ovšem ve státním rozpočtu nenajde dostatek prostředků ani na odpovídající ohodnocení pracovníků ve školství nebo zdravotnictví, nelze v tomto ohledu bez vytváření deficitů zcela brzy předpokládat nápravu. Ve vztahu k předchozím i některým jiným oblastem se justice totiž bohužel jeví být z pohledu veřejnosti, a potažmo i politiků, spíše na okraji společenského zájmu.

4. Věková hranice 30 let jako předpoklad pro jmenování soudcem

Zákon o soudech a soudcích původně obsahoval jako předpoklad pro jmenování soudcem dosažení 25 let věku.⁶⁶ Podmínka věku 30 let se do cit. zákona dostala prostřednictvím novely v podobě zákona č. **192/2003 Sb.** Původní návrh však změnu v tomto smyslu vůbec neobsahoval, zakomponován byl až usnesením Ústavně právního výboru Poslanecké sněmovny o pozměňovacích návrzích ze dne 29. 4. 2003, konkrétně na návrh poslanců ODS.⁶⁷ Proto k danému ustanovení neexistuje ani důvodová zpráva, a nelze tak zjistit, jaký byl důvod pro přijetí takovéto změny. Vodítkem zde může být obecná rozprava k dané novele. Tehdejší poslanec Jiří Pospíšil v rámci ní prohlásil, že

*„funkce soudce klade zvýšené nároky nejen na právní erudici a odborné znalosti soudce, ale též na jeho sociální vyzrálost a též na praktické zkušenosti“.*⁶⁸

Současně ale mimoděk připustil, že motivací pro přijetí této změny bylo i momentální dostatečné obsazení počtu soudcovských míst.⁶⁹ Tehdejší ministr spravedlnosti Pavel Rychetský s návrhem souhlasil, přičemž zmínil, že by bylo lze diskutovat ještě o dalším zvyšování této hranice.⁷⁰ Z uvedeného lze dovodit, že smyslem zvýšení požadovaného věku pro jmenování byl předpoklad, že s věkem uchazeče porostou přímou úměrou též jeho zkušenosti a odborné schopnosti. Prvotní závěr se tedy jevil jako dobře myšlený. Nicméně v praxi lze narážet zejména na úskalí, že taková domněnka nemusí být nutně pravidlem, vyšší věk totiž není nezbytně zárukou, že je daná osoba již dostatečně vyzrálá. Vlastně ani není k dispozici žádná studie, jež by takové mínění potvrzovala.⁷¹ Naopak existuje celá řada jedinců, kteří jsou odborně, morálně a zkušenostně dostatečně na výši již v mladším věku.⁷² Jakékoli zavádění potřebné věkové hranice je tak jen čistě ilustrativní, možná až přímo iluzorní,⁷³ a nelze na ně tedy nahlížet se samospasitelným očekáváním. Můžeme dokonce vyslovit i smělou domněnku, zda v daném případě nedochází k bezdůvodné diskriminaci v přístupu k veřejným funkcím z důvodu věku.⁷⁴ Nadto se lze zamyslet, nakolik skutečně musejí mít noví soudci pro řádný výkon své funkce dostatek životních zkušeností, jestliže povahou práce soudce v kontinentálním právním prostředí je dle slov francouzské právní exegeze být spíše „ústý zákona“. Tím více to platí u soudů nižší instance, k nimž ostatně bývají nově jmenovaní soudci zpravidla přidělováni (§ 67 odst. 1 SSZ). Obsahem práce na okresních soudech bývají totiž z větší části věci jednoduššího charakteru.⁷⁵ Je tedy proto možné se ptát, zda není v daném případě veřejnost ovlivněna populární kulturou, zejména angloamerickou produkcí,⁷⁶ pokud setrvává u představy, že by se soudci měli stávat jen starší lidé. Zde je však třeba důrazně podotknout, že soudci v angloamerickém právním prostředí plní zcela jinou úlohu nežli soudci kontinentální, jejich úkolem je nejen právo vykládat, ale zejména tvořit. Soudci v daných zemích požívají velké úcty, jsou dokonce veřejně známými osobnostmi.⁷⁷ Je proto logické, že soudcovský post je v zemích dané kultury vrcholem kariéry, a tudíž je obvyklé v tamních právních řádech stanovení podmínky potřebného věku pro výkon funkce.⁷⁸ V kontinentální sféře to však zcela běžné není. ČR se tak po novele prostřednictvím zmíněného zákona č. **192/2003 Sb.** radí spíše k výjimkám. Z těchto důvodů se lze domnívat, že byl mylný i předpoklad zákonodárce, že zvýšení věkové hranice

*„posune [ČR] směrem k zahraničním právním úpravám, zvláště pak zahraničním právním úpravám charakteristickým pro právní státy, které mají dlouholetou právní tradici a kde funkce soudce patří k nejprestižnějším právnickým povoláním“.*⁷⁹

Naopak lze mít za to, že se jednalo o unáhlený, nepromyšlený a nesystémový krok, který české justici způsobuje spíše problémy než užitek. Předně totiž nebylo vůbec domyšleno, jak naložit s justičními čekateli či asistenty soudců, kteří složili odbornou justiční zkoušku, ale stále nedosáhli potřebného věku.⁸⁰ Tehdejší ministr spravedlnosti Pavel Rychetský během projednávání návrhu vyslovil ideu, že by takoví pracovníci mohli přecházet do státního zastupitelství, popř. by mohli vykonávat funkci přísedících,⁸¹ k realizaci však nedošlo. Faktem ovšem je, že vzniklé vakuum vede justiční pracovníky ve značné míře opět jedině k opouštění justice. Po dostatečném etablování v jiném oboru navíc obvykle nemají zájem o návrat zpět.⁸² Představa (nejspíše žádoucího) stavu, kdy by do justice mířili např. ti nejlepší advokáti, notáři apod., kteří dosahují nezdědka kdy daleko vyšších výdělků, než jaké jsou dostupné v justici, je totiž dosti nereálná.⁸³

Je třeba ještě zdůraznit fakt, že zvýšení věkové hranice je extrémně diskriminující pro ženy. Věk okolo 30 let je totiž dobou, kdy lidé zakládají rodiny a žijí v rodinném svazku, popř. to alespoň plánují, což přináší zvýšené požadavky na životní úroveň a platové podmínky.⁸⁴ Jak již bylo ovšem popsáno výše, toho se podobným pracovníkům do jmenování soudcem nedostává. Mnoho žen tak odkládá početí potomků na dobu po jmenování soudkyní a současně s odchodem na mateřskou dovolenou otálejí z toho důvodu, že by v takovém případě nebyly ke jmenování vůbec navrženy.⁸⁵ Častým efektem tak je, že ženy odcházejí na mateřskou dovolenou až v době zhruba těsně po jmenování. S ohledem na to, že ženy mívají průměrně dva potomky, tak se o poznání více prodlužuje i doba jejich nepřítomnosti. Z hlediska správy soudnictví tím dochází k negativním dopadům na rovnoměrnost vytížení jednotlivých soudů i délku řízení. Za soudkyni na rodičovské dovolené totiž není možné jmenovat náhradu;⁸⁶ soudcovské místo je sice obsazeno, funkce však není vykonávána. V úvahu je nutno vzít i fakt, že si soudkyně po návratu z rodičovské dovolené musejí své znalosti mnohdy obnovit, neboť po dobu, kdy funkci nevykonávaly, mohly mnoho věcí zapomenout, přičemž došlo jistě i k mnohým změnám právní úpravy.⁸⁷

IV. Reakce Ministerstva spravedlnosti na daný stav

Se záměrem řešit některé problémy justice podniklo MSp řadu kroků. Jednak nahradilo vyhláškou č. **303/2002 Sb.** novým předpisem stejné právní síly – vyhláškou č. **382/2017 Sb.**⁸⁸ Tehdejší ministr Robert Pelikán ale hlavně v závěru r. 2017 vydal instrukci č. **7/2017** („instrukce“).⁸⁹ Zhruba před rokem byl navíc zveřejněn návrh novely **zákona o soudech a soudcích**.⁹⁰

1. Instrukce č. 7/2017

Ministerstvo se prostřednictvím této instrukce pokusilo o vymezení neurčitých právních pojmů v § 60 odst. 1 SSZ „*zkušenosti a morální vlastnosti*“ a „*řádný výkon funkce*“,⁹¹ jež patří mezi předpoklady pro jmenování soudcem. Ministerstvu nelze upřít snahu o nápravu některých úskalí české justice. Jednak je to záměr sjednotit pozice sloužící k přípravě pro budoucí funkci soudce. Přestože to do té doby ještě nebylo nikde zákonně zakotveno, situace napovídala tomu, že by se postupně mělo upouštět od systému asistentů soudců, které by měli opět nahradit justiční čekatelé. Dalším pozitivem byl pokus o transparentní výběr nových soudců. Dosavadní široká kreační pravomoc předsedů krajských soudů měla být v tomto ohledu oslabena, když instrukce nově počítala s výběrem soudců prostřednictvím centrálního výběrového řízení. Velkým negativem byl však bohužel způsob provedení takového výběru; soudci se měli totiž rekrutovat z tzv. „justičních kandidátů“, kteří měli nejprve projít zmiňovaným centrálním výběrem. Do toho se mohli přihlásit všichni uchazeči, kteří již splňovali předpoklady pro jmenování soudcem podle § 60 SSZ, avšak s výjimkou podmínky dosažení věku 30 let (§ 4 a násl. instrukce). Uchazeči se měli postupně podrobit písemnému testu v podobě série případových studií (§ 6 a násl. instrukce), psychologicko-diagnostickému vyšetření (§ 15 a násl. instrukce) a ústnímu pohovoru před speciální komisí, jejíž členové měli být jmenováni ministrem spravedlnosti (§ 18 a násl. instrukce). Nástroj, který však lze s ohledem na výše uvedené považovat za velký krok zpět, bylo faktické prodlužování potřebné praxe pro jmenování soudcem. Ustanovení § 27 instrukce totiž stanoví, že justiční kandidáti se mají věnovat další přípravě v délce 6 měsíců, 1 roku, či 2 let.⁹² Součástí této praxe je i stáž u krajského soudu (§ 30 instrukce). Na jejím konci mají uchazeči absolvovat simulované soudní jednání, aby se ověřilo, zda zvládají takové jednání vést (§ 26 a násl. instrukce). To je opět hodnoceno komisí (§ 29 instrukce). Poté měl podávat předseda krajského soudu podnět ministru spravedlnosti ke jmenování uchazeče soudcem. Ministr měl podnět posoudit, a pak případně předložit návrh na jmenování kandidáta soudcem prezidentu republiky. Důvodem vydání instrukce byl podle všeho právě fakt, že po složení justiční zkoušky existuje časové vakuum, než uchazeč o soudcovskou funkci dosáhne potřebného věku podle § 60 odst. 1 SSZ, které je nutné nějak zaplnit.⁹³ Jedná se však bohužel o zásadní nepochopení podstaty problému a pokus o řešení, jež přinese spíše více škody než užitku. Skutečným problémem bylo totiž zvýšení věkové hranice, jak bylo uvedeno výše. Jestliže vyhlídky v justici jsou již nyní dosti nepříznivé, pak zavádění dalších předpokladů tento stav nezlepší. V případě žen se jedná o ještě větší prohloubení diskriminace. Vše povede jediné k poklesu zájmu nejlepších jedinců o práci v justici.⁹⁴

Dalším argumentem pro přijetí instrukce bylo tvrzení, že dosavadní systém asistentů soudců nepředstavuje dostatečnou přípravu pro budoucí výkon funkce soudce, a že je tedy nutné praxi prodloužit o určitou návstavbu, během níž si kandidát dostatečně osvojí specifika soudcovské práce. S ohledem na praktickou neodvolatelnost soudců je totiž zapotřebí zajistit, aby soudci byli dostatečně odborně způsobilí. Na tomto místě je však možné se opět domnívat, že se jedná o nevystižení skutečné podstaty problému. Jak bylo výše již několikrát uvedeno, přípravná praxe justičních čekatelů a asistentů soudců trvá 3 roky. Jedná se skutečně o dostatečně dlouhou dobu, během níž si kvalitní uchazeč vše potřebné dávno osvojí, je-li správně veden.⁹⁵ Pakliže není příprava považována za dostatečnou, pak má spíše smysl se ptát, proč

nejsou hledány příčiny raději v její kvalitě. Potom by skutečně nebyl důvod potřebnou praxi zbytečně prodlužovat, když navíc není nijak garantováno, že kandidát nebude v přípravné době podle § 27 instrukce vykonávat úplně stejnou práci jako doposud. Na prodlužování povinné praxe by tak vlastně bylo možné nazírat i jako na snahu o udržení levné pracovní síly v justici.⁹⁶

Instrukce však byla prakticky ihned po jejím vydání podrobena poměrně ostré kritice z řad soudní i jiné odborné veřejnosti,⁹⁷ zejména pak z důvodu její domnělé protiústavnosti pro rozpor s čl. 93 odst. 2 Ústavy. Jak bylo již výše uvedeno, předpoklady a postup jmenování soudců mají být stanoveny zákonem, nikoli podzákoným právním předpisem.⁹⁸ Z formálního hlediska by se mohlo zdát, že závazné stanovení správního uvážení při výkladu neurčitých právních pojmů prostřednictvím instrukce podřízeným subjektům, jakými jsou předsedové soudů ve vztahu k MSp co do státní správy soudů jsou, je celkem běžným jevem ve veřejné správě. Z materiálního hlediska se však můžeme ptát, zda náhodou nedochází k nepřipustnému rozšiřování podmínek pro jmenování, které jinak **zákon o soudech a soudcích** stanoví. Jistě není žádoucí, aby výběr nových soudců prostou změnou instrukce mohl nadále snadno ovlivňovat kterýkoli ministr spravedlnosti, a to třeba jen podle momentální politické potřeby. Z toho důvodu lze o protiústavnosti instrukce skutečně uvažovat, a proto sílí hlasy, aby natolik závažná problematika, jakou je právě výběr soudců, byla řešena zákonem.⁹⁹ Kvůli tomu také nejspíše došlo k odložení účinnosti instrukce o šest jmenovacích etap.¹⁰⁰

2. Mezidobí po odkladu účinnosti instrukce č. 7/2017

Ministerstvo hodlalo do doby odkladu účinnosti instrukce zanést jí odpovídající změny do novely **zákona o soudech a soudcích** (viz níže). V mezičase mají být soudci vybíráni ke jmenování na základě transparentního výběrového řízení centrálně v součinnosti s Justiční akademií. Uchazeči splňující podmínky podle **§ 60 SSZ** se tak zatím mohou do těchto řízení přihlašovat. Vyhláší je předsedové krajských soudů vždy pro své obvody. Uchazeči musejí vyplnit přihlášku a doložit požadované dokumenty, potvrzující splnění podmínek podle **§ 60 SSZ**. Následně se v prostorách Justiční akademie podrobí písemnému testu v elektronické podobě. Úspěšní uchazeči postupují do dalšího kola, v němž projdou ústním pohovorem před komisí složenou ze soudců, kterou jmenuje předseda příslušného krajského soudu. Nakonec se podrobí psychologicko-diagnostickému vyšetření.¹⁰¹ Předseda krajského soudu pak předkládá ministru spravedlnosti podnět k návrhu na jmenování kandidátů podle počtu obsazovaných míst a jejich pořadí ve výběrovém řízení.

3. Návrh novely zákona o soudech a soudcích

Zhruba v polovině dubna 2019 poslalo MSp do připomínkového řízení návrh novely **zákona o soudech a soudcích** („návrh“),¹⁰² která má mj. výběr nových soudců řešit. Do textu návrhu bylo oproti instrukci zvoleno jakési kompromisní řešení. Justiční čekatelé by se měli napříště zcela zrušit, přičemž zůstanou pouze asistenti soudců. Po tříleté praxi budou moci asistenti skládat justiční zkoušku. Před ucházením se o jmenování soudcem však budou muset ještě projít výběrovým řízením na novou pozici tzv. „justičního kandidáta“, v níž musejí působit alespoň 1 rok. Teprve potom se mohou účastnit dalšího výběrového řízení¹⁰³ – nyní již konečně na soudcovské pozice. Výběrové řízení má vyhlašovat ministr spravedlnosti centrálně, přičemž má sestávat z několika kol, nevyjímaje písemný test, psychologicko-diagnostické vyšetření a pohovor před komisí. Vzájemná propustnost profesí má být zachována, nicméně ztížena. Kandidátskou pozicí nemusejí procházet jen uchazeči z jiné právní praxe s nejméně desetiletými zkušenostmi [§ 117 odst. 2 písm. a) návrhu]. V případě úředníků se má jednat o zkušenosti patnáctileté [§ 117 odst. 2 písm. b) návrhu],¹⁰⁴ úředníci musejí nadto zaplatit poplatek ve výši 5 000 Kč.¹⁰⁵ Výběrovým řízením na soudce však procházejí všichni uchazeči. Dále pokračuje jmenovací proces tradičně přes ministra spravedlnosti, vládu a prezidenta republiky.

Daný návrh však kromě možná zbytečného prodlužování potřebné praxe a zavedení dvou výběrových řízení¹⁰⁶ opět obsahuje poněkud nedomyšlený nedostatek.¹⁰⁷ Jestliže jedinec běžně absolvuje právnickou fakultu ve 24 letech, bude následně působit 3 roky jako asistent soudce, tedy do svých 27 let. Po dobu 1 roku pak bude muset procházet pozicí justičního kandidáta. Pracovní poměr justičního kandidáta se přitom podle návrhu uzavírá na dobu určitou v délce 14 měsíců (§ 114 návrhu). Ve 28 letech se však při zachování věkové hranice 30 let pro jmenování ještě nemůže ucházet o funkci soudce. Znamená to tedy, že takový právník bude ještě zhruba 2 roky „bezprizorní“. Zdá se, že po absolvování této praxe musí zamířit jinam.¹⁰⁸ Do výběrového řízení se navíc zájemci smějí přihlásit jen do 5 let od absolvování praxe justičního kandidáta (§ 117 odst. 1 návrhu), jak již bylo zmíněno. Tato doba se přitom ještě zkracuje o časový úsek, než dovrší 30 let věku. Návrhu lze tedy v tomto ohledu jistě vytýkat, že zavádí až neúnosnou míru nejistoty z pohledu zájemců o kariéru v justici. Celý nastavený model návrhu má ostatně podle kuloárních zvěstí v Parlamentu významné a vlivné odpůrce.¹⁰⁹

V. Návrhy de lege ferenda

Namísto závěru je vhodné s ohledem na výše uvedené problémy navrhnout doporučení možných řešení. Nejcitelnějším nedostatkem pro pracovníky na přípravných pozicích je pravděpodobně nízké platové ohodnocení. Jelikož jsou ovšem možnosti státního rozpočtu skutečně omezené, není daný problém v nynější době pravděpodobně zcela uspokojivě řešitelný.

Justice potřebuje především zajistit férový, transparentní, nejlépe centrální výběr nových soudců tak, aby byla nastavena jasná kritéria, jejichž splněním bude možné dosáhnout jmenování soudcem. Pracovníkům připravujícím se na budoucí výkon funkce soudce je zkrátka třeba nabídnout nadějnější vyhlídky, než mají doposud. Výběrové řízení, jež bude sestávat hlavně z písemného,¹¹⁰ náročného testu, jenž bude nejlépe cílit na skutečná specifika soudcovské práce,¹¹¹ jasně ukáže všem uchazečům, jaké mají předpoklady. Na

jednu stranu dopomůže k výběru skutečně nejlepších adeptů, což by měl být primární cíl. Na stranu druhou nasměruje méně kvalitní zájemce k tomu, aby svoji budoucnost plánovali jiným směrem. Pokud jde o způsob výběru nových soudců, lze vyslovit domněnku, že jako velmi dobře fungující by se mohl paradoxně osvědčit současný model, tedy centrální výběrová řízení prováděná v mezidobí odkladu účinnosti instrukce č. 7/2017.¹¹² Daný model by tak mohl být ponechán a zakotven do zákonné úpravy namísto systému sledovaného zmiňovaným návrhem novely **zákona o soudech a soudcích**. Ke zvážení je případné opuštění praxe psychologicko-diagnostických vyšetření, nejedná se totiž o záruku, že se soudce v konečném důsledku v praxi skutečně osvědčí.¹¹³ V takovém případě je třeba se ptát, k čemu dané vyšetření vlastně ve skutečnosti slouží.¹¹⁴ Velmi kriticky je třeba vyjádřit se také k zařazení tohoto stadia až v podstatě na samý konec celého procesu výběru soudců, tedy až do výběrového řízení na funkci soudce (§ 116 odst. 2 návrhu). Pro uchazeče totiž patrně nemá smysl absolvovat dlouhou a náročnou praxi, aby na samém závěru zjistil, že se pro funkci soudce na základě psychologicko-diagnostického vyšetření údajně nehodí. Stejně tak ani pro justici samotnou nemá význam na takového kandidáta vynakládat prostředky. Pokud návrh novely **zakona o soudech a soudcích** počítá s víceúrovňovým výběrem, je vhodnější psychologicko-diagnostické vyšetření zařadit již do dřívějších stadií, jestliže bychom je chtěli zachovat.

Rovněž je zapotřebí sjednotit přípravné pozice; stav, kdy existují jakési vícerychlostní přípravné služby, není vhodný. Je tedy možné na jednu stranu sjednotit justiční čekatele a asistenty soudců v jednu pozici.¹¹⁵ Obsah přípravné služby může být ještě předmětem diskuse, nicméně ten je beztak stanovován pružně podzákoným předpisem. Za vhodné opatření lze dále považovat zrušení principu v § 117 odst. 1 až 3 SSZ, neboť z vyšších soudních úředníků by spíše neměli být soudci vybíráni. Vzájemnou prostupnost z tzv. jiné právní praxe však lze z důvodu možného obohacení justice o nové kvalitní lidské zdroje ponechat.¹¹⁶

Nemělo by docházet zejména k žádnému prodlužování stávající potřebné přípravné praxe a zavádění příliš složitých vícestupňových výběrových řízení. Taková opatření jsou nejen silně demotivující, ale přinášejí více škod než užitku dokonce i společnosti jako celku. Jejím zájmem je totiž vybírat co možná nejlepší soudce. Tento příspěvek však představil úvahy, kvůli nimž se tak spíše dít nebude.

Za úvahu stojí i změna § 60 odst. 1 SSZ do té míry, aby byl potřebný věk pro jmenování soudcem buď znovu navrácen na původních 25 let, nebo zcela vypuštěn.¹¹⁷

Poznámky pod čarou:

* Autor vedle své vědecké, pedagogické a publikační činnosti působí v současné době jako advokát.

Dříve působil jako asistent soudce a tiskový mluvčí OS pro Prahu 5, postupně na civilním, trestním a exekčním úseku. Odbornou justiční zkoušku vykonal v r. 2018. Poté byl iniciátorem, zakladatelem a statutárním orgánem spolku Pro iustitia, z. s. Jedná se o organizaci sdružující justiční čekatele a asistenty soudců v ČR. Jejím cílem je hájení zájmů osob připravujících se na budoucí výkon funkce soudce, jednání s Ministerstvem spravedlnosti a zákonodárnymi sbory ohledně novelizace **zákona o soudech a soudcích**, koncepční vedení rozvoje

asistentů a justičních čekatelů apod. Pro více informací o spolku viz <https://pro-justitia.webnode.cz/> [cit. 17. 6. 2019].

Autor by rád vyjádřil své poděkování jedincům, kteří mu v průběhu vzniku tohoto textu svými cennými radami a připomínkami různým způsobem dopomohli k jeho vylepšení. Mnohé díky tedy patří Janu Wintrovi, docentu katedry teorie práva a právních učení Právnické fakulty UK; Viktoru Derkovi z Universitát Bayreuth; Pavlu Pražákovi, soudci OS pro Prahu 4, a Markétě Fikoczkové, asistentce soudce OS pro Prahu 5. Dík patří taktéž autorovým nejbližším spolupracovníkům z řad asistentů soudců ze soudů prakticky po celé ČR, jmenovitě Adéle Kohoutové, Kristýně Ramešové, Anežce Pudilové, Michalu Dolečkovi, Kateřině Studecké, Davidu Havlovi, Janu Janušovi a dalším. Jakákoli pochybení či nepřesnosti padají pochopitelně výhradně na hlavu autora.

- 1 Zákon č. [6/2002 Sb.](#), o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů ([zákon o soudech a soudcích](#)).
- 2 Ministerstvo spravedlnosti za tímto účelem pořádalo řadu kulatých stolů zejména se zástupci justice. Viz např. Kulatý stůl k novele [zákona o soudech a soudcích](#): Podkladový materiál. Praha: MSp, 2018.
- 3 S ohledem na zaměření příspěvku bude pracováno zejména (nikoli však výhradně) s tuzemskými zdroji. Vzhledem k vysoké aktuálnosti tématu (a s tím související dosavadní absenci zdrojů k mnoha problémům z akademické sféry) bude rovněž třeba místy použít i prameny ze soudobého zpravodajství.
- 4 *Pavlíček, V.* Ústavní právo a státověda: 2., podstatně rozš. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2008, s. 516.
- 5 *Klíma, K.* Komentář k Ústavě a Listině – 1. díl: 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 493.
- 6 Tamtéž.
- 7 *Sládeček, V.* [Ústava České republiky](#). Komentář Praha: C. H. Beck, 2007, s. 463.
- 8 Tamtéž. Dále též srov. některé reportáže z dobového zpravodajství, např. *Klaus odmítl jmenovat soudce kvůli nízkému věku*. 9. 3. 2005. <https://www.novinky.cz/>.
- 9 Čl. X písm. b) zákona č. [192/2003 Sb.](#)
- 10 *Klíma, K.*, op. cit. sub 5, s. 493.
- 11 Tamtéž.
- 12 *Sládeček, V.* Prezident republiky a soudní moc, in *Šmíd, V. (ed.)* Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008, s. 119.
- 13 Srov. postupně usnesení MS v Praze z 16. 6. 2005, sp. zn. 5 Ca 148/2005, rozsudek NSS z 27. 4. 2006, sp. zn. [4 Aps 3/2005](#), a rozsudek MS v Praze z 15. 6. 2007, sp. zn. 5 Ca 127/2006. Blíže k některým z uvedených rozhodnutí viz *Langer, P.* Nad jedním správním rozhodnutím Městského soudu v Praze. [Právní rozhledy, 2005, č. 20, s. 755](#), a *Langer, P.* Ještě jednou k problematice jmenování soudců, tentokrát ve světle rozsudku Nejvyššího správního soudu. [Právní rozhledy, 2006, č. 13, s. 485](#).
- 14 Srov. rozsudek NSS z 21. 5. 2008, sp. zn. [4 Ans 9/2007](#). Pro bližší rozbor daného rozhodnutí viz např. *Wintr, J.* Smí prezident republiky nejmenovat způsobilého kandidáta soudcem? *Jurisprudence, 2008, č. 6, s. 39.*

- 15 Srov. Vyhledávání advokátů a koncipientů na <http://vyhledavac.cak.cz/>, nebo dobové zpravodajství, např. *Soudní čekatel Langer se nedočkal, bude advokátem*, 8. 7. 2008. <https://domaci.ihned.cz/>
- 16 *Pavlíček, V., Hřebejk, J.* Ústava a ústavní řád České republiky. Komentář: 2. dopl. a podst. rozš. vyd. Praha: Linde, 1998, s. 316.
- 17 *Kocourek, J.* *Zákon o soudech a soudcích*. Komentář: Praha: C. H. Beck, 2015, s. 132.
- 18 Tamtéž.
- 19 Podle mnohých odborníků má zákon předně stanovit žádoucí profil soudce. Srov. doporučení Benátské komise ve Zprávě o nezávislosti justičního systému, studie č. 494/2008, s. 6. <https://www.venice.coe.int/>. David Kosař ostatně považuje právě absenci konsenzu na žádoucích vlastnostech soudce za základní problém soudnictví ve střední Evropě. Srov. *Kosař, D., Papoušková, T.* Kárná odpovědnost soudce v přerodu: ponaučení z České republiky: Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 390. Býv. předseda NSS v minulosti vyhlásil žádoucí profil soudce. Měl by zahrnovat osobnostní charakter, intelekt, schopnost porozumění a férového jednání s účastníky řízení, autoritu, komunikační schopnosti a efektivitu práce. Srov. *Baxa, J.* Memorandum o výběru kandidátů na soudce pro Nejvyšší správní soud – zveřejnění pravidel. <http://www.nssoud.cz/>. K tomu lze jen uvést, že se vždy jedná o neurčité pojmy. Ověření, zda jimi uchazeč o místo soudce skutečně disponuje, je nesmírně složité.
- 20 V daném případě se jedná o negativní lustrační osvědčení podle zákona č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- 21 Slib soudců zní: „*Slibuji na svou čest a svědomí, že se budu řídit právním řádem České republiky, že jej budu vykládat podle svého nejlepšího vědomí a svědomí a že v souladu s ním budu rozhodovat nezávisle, nestranně a spravedlivě.*“
- 22 Vyhláška č. 303/2002 Sb., o výběru, přijímání a odborné přípravě justičních čekatelů a o odborné justiční zkoušce a závěrečné zkoušce právních čekatelů („*ČekatV 2002*“).
- 23 Vyhláška č. 382/2017 Sb., o výběru, přijímání a přípravné službě justičních čekatelů a o odborné justiční zkoušce („*ČekatV*“).
- 24 Stručný životopis psaný vlastní rukou včetně stručného odůvodnění přihlášky o přijetí do konkrétní funkce, další dosažené odbornosti, vzdělání apod.; výpis z evidence Rejstříku trestů ne starší 2 měsíců; ověřenou kopii lustračního osvědčení a čestné prohlášení podle § 4 odst. 1 a 3 zákona č. 451/1991 Sb. (tato podmínka se nevztahovala na uchazeče, kteří se narodili po 1. 12. 1971); lékařskou zprávu o zdravotní způsobilosti k výkonu funkce justičního čekatele a budoucí funkce soudce; ověřené doklady o skončení studia na právnické fakultě podle § 55 odst. 2 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, a o dosažení akademického titulu, vědecké nebo vědecko-pedagogické hodnosti.
- 25 *Kocourek, J.*, op. cit. sub 17, s. 300.
- 26 Tento stav již platí i pro současné justiční čekatele. Srov. § 115 odst. 1 SSZ.
- 27 *Klíma, K.*, op. cit. sub 5, s. 742.
- 28 Souhlasy jsou vyjádřeny písemně podpisem tzv. kandidatury.

- 29 Srov. např. materiál MSp, cit. sub 2, s. 11.
- 30 Tímto jevem se zabýval např. Zbyněk Drobiš, kdy poukazoval na fakt, že podle statistik MŠMT české právnické fakulty opouští ročně kolem 1 500 absolventů, přičemž tyto počty mají zvyšující se tendenci. Srov. *Drobiš, Z.* Nadvýroba právníků ve 21. století? 13. 1. 2016. <https://www.pravniprostor.cz/>
- 31 Např. nálezy ÚS ze 7. 3. 2007, sp. zn. *I. ÚS 722/05*, z 22. 2. 1996, sp. zn. *III. ÚS 232/95*, popř. *Kocourek, J.*, op. cit. sub 17, s. 14–15.
- 32 Přestože na soudech v současné době asistenti soudců coby osoby připravující se na budoucí výkon funkce soudce převládají (viz níže), lze se místy setkávat s poněkud přezíravým pohledem. Libor Vávra např. poukazuje na to, že asistenti soudců byli v tzv. Bílé knize justice nazýváni „bočním vchodem do systému“. Srov. *Vávra, L.* Bílá kniha. Kapitola I. O soudcích – Část první. 15. 1. 2016. <https://www.pravniprostor.cz/>
- 33 Příkladem lze uvést třeba Jana Filipa, nynějšího soudce ÚS, jenž byl dříve asistentem ústavních soudců Vojena Güttlera, Vojtěcha Cepla a Jiřího Muchy. Srov. profil soudce Ústavního soudu prof. JUDr. Jana Filipa, CSc. <https://www.usoud.cz/>
- 34 Stalo se tak novelou provedenou zákonem č. *79/2006 Sb.* Za povšimnutí stojí, že se jednalo původně o změnu *zákona o advokacii*. Ustanovení o asistentech soudců se do návrhu dostala až formou legislativního přílepku po práci poslanců ve sněmovním Ústavně právním výboru.
- 35 Zmiňovaným zákonem je zákon č. *121/2008 Sb.*, o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství a o změně souvisejících zákonů („*ÚřSZ*“).
- 36 Pokud navíc od začátku vykonávají praxi u některého z vyšších soudů, neosvojí si nejspíš dostatečně vzorce práce soudu prvoinstančního, kam bývají noví soudci s ohledem na *§ 67* odst. 1 SSZ zpravidla po jmenování přiřazováni.
- 37 Z praxe je patrné, že pro soudce je právě fluktuace jejich čekatelů poměrně demotivující. Soudci totiž musejí v takovém systému daleko častěji zaučovat nováčky, přičemž ti jim posléze vzápětí odcházejí. Celý proces se tak neustále opakuje. Tento pomocný aparát proto v konečném důsledku nezastane tolik práce, jako např. asistent, který ji může po potřebném zaučení vykonávat bez nutné součinnosti soudce třeba i několik let.
- 38 V případě asistentů soudců neexistuje žádný podzákoný předpis, který by upravoval jejich službu z odborného hlediska, jako je tomu v případě justičních čekatelů.
- 39 Někdy se stává, že soudce nechává asistenta vykonávat jen rutinní a monotónní práci se spisem, vyhotovovat jednoduchá procesní rozhodnutí, popř. rozhodnutí o věci samé v bagatelních sporech či zkrácených řízeních. Ta mívají často až formulářovou podobu. Pro složení odborné justiční zkoušky a obzvláště pro budoucí výkon funkce soudce je však daleko důležitější, aby asistent zvládal psát rozsudky ve složitějších věcech a měl povědomí o procesních postupech při jednání. Mnoho soudců v tomto smyslu své asistenty školí, nejedená se však o pravidlo. Přípravná praxe asistentů tak zkrátka není zcela jednotná.
- 40 Původně se s hlubším vzděláváním asistentů soudců dokonce vůbec nepočítalo, zavedení této možnosti bylo až výsledkem angažované iniciativy Unie asistentů soudců, která sdružovala asistenty soudců z celé ČR. Unie však přestala zhruba kolem r. 2014 vyvíjet činnost poté, co byla většina jejích předních činníků postupně jmenována soudci. Více informací o Unii např. na stále aktivních webových stránkách <http://www.unieasistentu.cz/>

Např. v obvodu MS v Praze justiční čekatelé vůbec neexistují, k soudům jsou přijímáni jen asistenti soudců. Taková praxe je běžná i v jiných krajích.

- 42 Pro rozsah činností zastávaných vyššími soudními úředníky viz § 4 a násl. ÚřSZ. Vyšší soudní úředníci tak např. nepiší soudcům rozsudky, což je často svěřováno asistentům soudců.
- 43 Těmito osobami bývají např. advokáti, státní zástupci, státní úředníci, exekutoři aj.
- 44 *Kramer, J.* Co trápí českou justici? Právní rádce, 2018, č. 3, s. 6. Hlavním důvodem je rozdílná odborná kvalita uchazečů a omezený počet soudcovských míst.
- 45 Srov. např. materiál MSp, cit. sub 2, s. 11.
- 46 Na netransparentnost výběru nových soudců přitom poukazovala i Soudcovská unie ČR. Srov. např. *Zemanová, D.* Nahodilost jako pravidlo při výběru soudců? 2013. <https://www.epravo.cz/>
- 47 Evropská síť rad pro justici (*European Network of Councils for the Judiciary* – ENCJ) v červnu 2017 zveřejnila výsledky průzkumu mezi evropskými soudy, který se týkal soudcovské nezávislosti. Výsledky pro ČR vykazují průměrné hodnoty. K výběru a jmenování soudců téměř pětina českých soudců uvedla, že dle jejich názoru byli soudci jmenováni na základě jiných faktorů, než jsou jejich schopnosti a zkušenosti. Napravení tohoto faktu bylo ostatně nejčastější odpovědí na otázku, co by nejvíce přispělo k nezávislosti soudnictví. Srov. Independence, Accountability and Quality of the Judiciary: Performance Indicators 2017. Paris, 2017, s. 140–141. <https://www.encj.eu/>
- 48 Judicial Selection, Lay Participation, and Judicial Culture in the Czech Republic: A Study in a Central European (Non)Transformation. College of Europe, Research Paper in Law 3/2014. <http://papers.ssrn.com/>
- 49 Praxe takových řízení však opět není zcela jednotná. Jak již bylo uvedeno, v obvodu MS v Praze byli soudci jmenováni převážně z řad asistentů soudců, popř. z jiné právní praxe, a to na základě výběrových řízení. V jiných krajích existovala dvojkolejnost asistentů soudců i justičních čekatelů, avšak soudci byli navrhováni ke jmenování převážně z řad justičních čekatelů (např. KS v Praze, Plzni, Hradci Králové, Ostravě). Jinde existovala pozice tzv. seniorního asistenta soudce, na niž se mohli hlásit jen uchazeči, kteří již splňovali všechny podmínky pro jmenování soudcem (např. KS v Ústí nad Labem). Částečně srov. *Jakým způsobem vybíráte soudce a soudní čekatele?* Soudce, 2017, č. 7–8, s. 11–16.
- 50 Op. cit. sub 48.
- 51 Viz *Kosař, D., Papoušková, T.*, op. cit. sub 19, s. 390 a 408.
- 52 Samotní předsedové krajských soudů ovšem daný systém hájí s tím, že sami nejlépe asistenty ze svých soudů znají. Dokáží tak údajně díky monitorování jejich výkonů odhadnout, kdo se hodí pro soudcovskou funkci. Lze ovšem předpokládat, že ve skutečnosti budou znát maximálně jen ty, kteří působí přímo u krajských soudů, nikoli pracovníky soudů okresních. Negativním faktorem může občas být také osobní náklonnost nebo antipatie, jež si lze často v mezilidské rovině vytvořit. Na základě toho může nakonec docházet k upřednostnění jiných než odborných rysů, což jistě není vhodné.
- 53 Srov. např. *Paseková, E.* Nedůstojné platy administrativy soudů? 31. 10. 2017. <http://www.ceska-justice.cz/>
- 54 Srov. díl 2.02 nařízení vlády č. [222/2010 Sb.](#), ve spojení s přílohou č. 2 nařízení vlády č. [341/2017 Sb.](#) ve znění nařízení vlády č. [263/2018 Sb.](#)

- 55 Praha byla vybrána z důvodu výše životních nákladů. Tedy proto, že v daném regionu jsou v porovnání s některými ostatními částmi země následně vylíčené rozdíly pro justiční pracovníky nejcitelnější.
- 56 Srov. přílohu č. 2 nařízení vlády č. [341/2017 Sb.](#)
- 57 V dané kategorii se jedná zejména o pozice v podnikovém sektoru.
- 58 Údaje pramení z porovnání platů na [www.platy.cz](#). Metodika srovnávače vychází z dat zadávaných reálnými osobami podle oboru, věku, pohlaví, délky praxe a regionu za účelem zjištění výše průměrných výdělků (typicky např. pro účely vyjednávání o mzdách s potenciálními zaměstnavateli). Jako modelový příklad byl zvolen 24letý muž z Prahy bez pracovních zkušeností.
- 59 Srov. přílohu č. 2 nařízení vlády č. [341/2017 Sb.](#)
- 60 V daném odvětví je navíc třeba brát v úvahu i výrazně výhodnější zdanění, neboť advokát působící jako osoba samostatně výdělečně činná smí uplatnit min. 40% výdajový paušál podle [§ 7](#) odst. 7 písm. d) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.
- 61 Údaje vycházejí z porovnání platů na [www.platy.cz](#) (metodiku srovnání viz v pozn. 60). Jako modelový příklad byl zvolen 27letý muž z Prahy s praxí 3–5 let.
- 62 *Grygar, J. Zákon o soudech a soudcích*: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a [GDPR](#). Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 195.
- 63 Srov. *Paseková, E., Dimun, P.* Předseda KS v Praze Drápal: Úbytek pracovních sil na soudech je dramatický. 26. 5. 2018. <https://www.ceska-justice.cz>. Rovněž autor byl osobně svědkem toho, že krátce po složení zkoušky skutečně všichni asistenti na jeho soudu odešli jinam (včetně jeho samotného). Jedinou výjimkou byla asi 40letá kolegyně, která již ve svém věku nechtěla začínat v jiném povolání.
- 64 Studie potvrzující nebo vyvracející takovou domněnku však chybějí. Naproti tomu je třeba uvést, že v justici zůstává i řada zdatných jedinců zejména z důvodu zhlédnutí se v daném povolání a touhy stát se soudcem. Jejich poměr zastoupení však opět není znám.
- 65 *Kolik je vám let, pane soudce* <https://www.cak.cz/>
- 66 Srov. znění [§ 60](#) odst. 1 SSZ ve znění účinném do 1. 7. 2003. Jednalo se pravděpodobně o přibližný věk, kdy student absolvoval právnickou fakultu.
- 67 Informace ke sněm. tisku č. 299. Rok 2003. <http://www.psp.cz/>
- 68 Viz stenozáznam z obecné rozpravy ve 2. čtení ke sněm. tisku č. 299/1 na 16. schůzi IV. období Poslanecké sněmovny, konané dne 13. 5. 2003. <http://www.psp.cz/>
- 69 Tamtéž.
- 70 Tamtéž.
- 71 Op. cit. sub 65.
- 72 *Grygar, J.*, op. cit. sub 62, s. 195.
- 73 Na tomto místě považuji za vhodné na okraj zmínit, že předpoklad dosažení věku alespoň 30 let již splňuji.
- 74 Srov. čl. 21 odst. 4 ve spojení s čl. 3 odst. 1 Listiny.
- 75

- Na civilním úseku tvoří podstatnou část věci v senátech hlavně rutinnější záležitosti typu rozsudků pro uznání, pro zmeškání, usnesení o smírech, rozhodnutí v bagatelních věcech ve smyslu § 202 odst. 2 OSŘ, popř. věci s jednodušší právní i skutkovou stránkou. Na trestním úseku bývají podstatnou částí agendy věci, jež lze rozhodnout rychle trestním příkazem, popř. případy s jednodušším dostatečně prokázaným skutkovým stavem. Nelze jistě zpochybnit, že se u soudu první instance objevují i složité věci. Je však zkrátka třeba podotknout, že podíl těch jednodušších je vyšší. Srov. též *Vojtek, P.* Půjdou do justice jen velební kmeti? 23. 7. 2018. <https://www.pravniprostor.cz/>.
- 76 Tomuto předpokladu by mohl ostatně nahrávat i fakt, že mnoho lidí žije v tuze mylném domnění, že čeští soudci používají při ústních jednáních kladívko.
- 77 Naproti tomu v ČR neznají např. celé složení ÚS občas ani osoby s právnickým vzděláním, natož pak laici.
- 78 Např. v Anglii existuje stejně jako v ČR věková hranice 30 let. Mimo výše uvedeného je však ještě třeba doplnit, že v této zemi není zaveden systém pozic, jež by sloužily k přípravě uchazečů o budoucí výkon funkce soudce, což je opět typické spíše pro země s kontinentální právní kulturou. Soudci se v Anglii často rekrutují z řad zkušených advokátů.
- 79 Viz stenozáznam z přednesu poslance Jiřího Pospíšila, cit. sub 68.
- 80 Jestliže právník obvykle absolvuje fakultu ve zhruba 24 letech, pak bude po tříleté potřebné praxi a vykonání odborné zkoušky zhruba ještě 3 roky prakticky bezprizorní. Systém spíš naopak paradoxně zvýhodňuje jedince, kteří nejčastěji z důvodu horšího prospěchu dokončují studium později než v řádném termínu.
- 81 Viz stenozáznam cit. sub 68.
- 82 *Grygar, J.*, op. cit. sub 62, s. 195.
- 83 Op. cit. sub 65; *Vojtek, P.*, op. cit. sub 75.
- 84 *Grygar, J.*, op. cit. sub 62, s. 195.
- 85 Tamtéž, s. 195–196.
- 86 Tamtéž, s. 196.
- 87 Tamtéž, s. 195–196.
- 88 Hlavní změnou podle nové vyhlášky je, že justiční čekatelé by nově měli být vybíráni centrálně na základě písemného testu, a teprve posléze by měli projít pohovorem u konkrétních zvolených soudů.
- 89 Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 7/2017 ze dne 23. 11. 2017, č. j. 1002/2015-LO-SP, o postupu při výběru kandidátů na funkci soudce a postupu při předkládání podnětů ke jmenování do funkce soudce.
- 90 Podle neoficiálních kuloárních informací však motivací pro celou změnu systému byla zejména nespokojenost s odbornou úrovní stávajících soudců, jež však nelze z funkce odvolat (srov. čl. 82 odst. 2 Ústavy). Tento domnělý nedostatek měl být proto řešen jejich pečlivějším a náročnějším výběrem.
- 91 Srov. odst. 3 preambule instrukce.
- 92 Ta závisí na předchozí soudní praxi uchazeče. Srov. § 27 a 38 instrukce.
- 93 Ministerstvo v tomto případě zcela opomíjí další proměnné, které je třeba brát v potaz. Mimo touhy některých kandidátů zakládat rodiny, přičemž rodičovská dovolená se jim do praxe nezapočítává, je to i fakt, že někteří pracovníci přicházejí do justice na přípravné pozice z jiných právnických povolání v o něco pozdějším věku. Nutnost absolvování delší praxe tak jejich jmenování oddaluje třeba i výrazně po 30. roku,

což je silně demotivující. Další adepti by v mezičase rádi využili možnost dalšího, třeba i zahraničního, studia postgraduálního charakteru, což je jistě jediné žádoucí. Překážka v podobě delší praxe to však velmi komplikuje.

- 94 Již po vydání instrukce bylo možné vysledovat takřka enormní úbytek zájmu o přípravné pozice v justici, zvláště asistentské. Srov. *Paseková, E., Dimun, P.*, op. cit. sub 63. Nedostatek zájemců o dané pozice se přitom projevoval i těsně před vydáním instrukce. Srov. *Štefan, V.* . Soudcům chybí asistenti. I to je jeden z důvodů, proč se některá řízení protahují. 20. 8. 2016. <https://www.irozhlas.cz/> .
- 95 Dokonce lze vyslovit názor, že je v tomto ohledu přípravná praxe až příliš dlouhá.
- 96 Z řad soudců zaznává ještě jeden argument, proč by se měla zavádět určitá přípravná doba. Je jím tvrzení, že osoby jmenované soudcem z jiné právní praxe často nikdy předtím se soudním prostředím nepřišly do styku. Proto by měla existovat nějaká příprava, během níž si specifika vnitřního fungování soudů osvojí. Srov. např. *Paseková, E.* . O Bílé knize justice debatují i na okresních soudech. 29. 2. 2016. <http://www.ceska-justice.cz/> . Lze se ovšem domnívat, že taková specifika si lze osvojit během prvních několika pár týdnů až měsíců. Rozhodně se k tomu nevyžadují celé 2 roky. Navíc představa, že by např. kvalitní advokát přišel vykonávat práci justičního kandidáta, za což by mu náležela odměna ve 13. platové třídě, se takřka nestřetává s realitou. Situace by tedy pouze ztížila vzájemnou prostupnost napříč právními profesemi, která může být přínosná. Navíc by za daných podmínek z těchto řad pravděpodobně nepřilákala skutečně kvalitní adepty.
- 97 *Paseková, E.* . NSS: Měnit způsob výběru budoucích soudců formou instrukce je v rozporu s Ústavou. 28. 8. 2017. <http://www.ceska-justice.cz/> .
- 98 Může se tedy jednat o nedovolenou terciární normotvorbu. Současně lze navíc podotknout, že instrukce ministra není vůbec právním předpisem, ale pouze předpisem vnitřním. To celou situaci ještě více umocňuje.
- 99 Srov. např. *Nová ministryně musí vyřešit model výběru soudců, shodují se zástupci justice* . 29. 6. 2018. <http://www.ceska-justice.cz/> .
- 100 Srov. instrukci Ministerstva spravedlnosti č. 9/2018 ze dne 19. 9. 2018, č. j. 419/2018-LO-SP, kterou se mění instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 7/2017. Je však třeba zmínit, že hlavním motivem byla spíše obava předsedů soudů o zajištění plynulého přísunu nových soudců, kteří jsou zapotřebí. V režimu účinnosti § 27 instrukce by totiž hrozilo, že by až po 2 roky nebylo z koho vybírat. Všichni kandidáti by totiž museli nejprve absolvovat požadovanou přípravnou dobu. Přestože se instrukce může jevit jako „mrtvý“ text, z osobní schůzky na MSp vyplynulo, že stále funguje jako jakási pojistka pro případ, že by se nepodařilo přijmout potřebnou úpravu ve formě zákona.
- 101 Na tomto místě je možné se konečně krátce vyjádřit také k psychologicko-diagnostickým vyšetřením. Psychotesty byly často obhajovány jako nástroj ke zjištění osobnostních předpokladů jedince pro funkci soudce. Dokonce i psychologové ovšem míní, že úplné zmapování osobnosti člověka vyžaduje test neúměrně náročnější než ten, který může být prováděn v rámci přijímacího řízení na soudce. Současně závisí i na interpretaci výsledků. Odpovídají jen momentálnímu stavu. Nic nevyovídají o tom, jaký bude mít jedinec profil např. za 5, 10 nebo 20 let. V praxi byly testy dokonce považovány za frustrující a ponižující – k tomu srov. např. *Šimáčková, K.* . Jak vybírat ty správné soudce, in *Šimíček, V. (ed.)* Role nejvyšších soudů v evropských ústavních systémech – čas pro změnu? Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2007. O konkrétních zkušenostech s psychotesty viz např. *Bílý, M.* . Psychojustice. 10. 1. 2010. <https://jinepravo.blogspot.com/> . Kritizována byla taktéž nemožnost podat proti výsledku vyšetření opravný prostředek. Z těchto důvodů lze debatovat o tom, zda není vhodnější koncept podobných vyšetření raději opustit. Přinejmenším by to přineslo alespoň úsporu ve státním rozpočtu.

- Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (*zákon o soudech a soudcích*), ve znění pozdějších předpisů a další související zákony. <https://apps.odok.cz/>
- 103 Ze značně nepochopitelných důvodů se platnost absolvování min. roční kandidátské praxe omezuje na 5 let, dokdy musí kandidát úspěšně projít výběrovým řízením na soudce. Taková restrikce je v rozporu se zásadou právní jistoty, a potažmo do jisté míry i jakési ochrany nabytých práv. Absolvování praxe, která je povinná, totiž uplynutím daného časového úseku přichází vniveč.
- 104 Jedná se pravděpodobně o prosazení požadavku správního soudnictví, jež může snáze využít odborníky z oboru.
- 105 Podle důvodové zprávy se jedná o určitou překážku, která má zabránit nahodilému zkoušení úředníků o vstup do justice. Srov. důvodovou zprávu k návrhu. <https://apps.odok.cz/>
- 106 S ohledem na počet zájemců o soudcovskou funkci a reálnou nabídku těchto pozic je zavedení nějakého výběrového řízení rozumným a žádoucím krokem. Nicméně lze se přit o to, zda je třeba výběr kandidátů dublovat, tedy přicházet hned se dvěma výběrovými řízeními, když by dostačující mohlo být řízení jediné. Příliš složitý a náročný model výběru soudců by totiž v konečném důsledku vedl opět jen k demotivaci zdatných uchazečů (nezapomínejme navíc na fakt, že je třeba být předtím přijat k výkonu funkce asistenta soudce a absolvovat poměrně náročnou justiční zkoušku).
- 107 Mimo níže uvedených důvodů je návrh kritizován i odborníky z praxe – např. předsedy krajských soudů. Srov. *Paseková, E.* Kolegium předsedů odmítlo novelu *zákona o soudech a soudcích* jako celek. 16. 5. 2019. <https://www.ceska-justice.cz/>
- 108 Důvodová zpráva k návrhu přitom tuto mezeru nijak neodůvodňuje, ba se o ní vůbec nezmiňuje. Pokud snad má být záměrem takového opatření motivace justičních kandidátů, aby získávali zkušenosti i v jiné právní praxi, narážíme opět na úskalí, že z jiné právní praxe se kvalitní jedinci příliš často nevracejí. Justice by o ně tedy mohla zbytečně přijít. Navíc neexistuje žádná studie potvrzující vhodnost nezbytného vnosu zkušeností z jiné právní praxe do justice. Srov. *Vávra, L.*, op. cit. sub 32.
- 109 *Mottl, T.* Rozhovor s JUDr. Liborem Vávrou. *Soudce*, 2020, č. 4, s. 6.
- 110 Z důvodu zajištění dostatečné objektivity a přezkoumatelnosti.
- 111 V tomto ohledu se případové studie jeví být dobrým řešením.
- 112 O zkušenostech s výběrovým řízením viz např. *Petrov, J.* „Otevřené“ výběrové řízení na soudce: několik čísel. 13. 6. 2019. <https://jinepravo.blogspot.com>
- 113 Jako podklad tohoto tvrzení může sloužit rozhodovací praxe v kárných řízeních vůči soudcům, kteří sice byli psychologicko-diagnostickým vyšetřením k výkonu soudcovské funkce doporučení, avšak tu potom v realu podle všeho nezvládali. Srov. např. rozhodnutí kárného senátu NSS z 5. 10. 2011, sp. zn. *11 Kss 10/2010*, nebo z 11. 1. 2012, sp. zn. *13 Kss 7/2011*.
- 114 Jinými slovy, pokud psychologicko-diagnostické vyšetření v praxi negeneruje výsledky, jež od něho očekáváme, pak nejspíše postrádá smysl a je zbytečnou překážkou pro vstup do justice.
- 115 Z důvodu poněkud zavádějícím způsobem znějícího názvu „asistent soudce“ je vhodnější přidržet se spíše zastřešujícího pojmu „justiční čekatel“, anebo zvolit jiné vhodné pojmenování – např. „soudní koncipient“, popř. se vrátit k historickému pojmu „soudní auskultant“.
- 116

Bývalá soudkyně ÚS Ivana Janů navíc zastávala názor, že justice by měla být otevřenou soustavou, neboť tak malá země jako ČR si nemůže dovolit nelogické zužování prostředí, z něhož se mají soudci rekrutovat. Srov. její odlišné stanovisko k nálezu ÚS ze 17. 6. 2006 [pozn. red.: správně z 11. 7. 2006], sp. zn. [Pl. ÚS 18/06](#).

117 Jsem si vědom toho, že se v odborné, politické a jiné diskusi jedná o názor spíše menšinový. Z výše uvedených důvodů se však i přesto domnívám, že zvýšení věkové hranice je paradoxně spíše původcem mnoha problémů v justici, než garancí zkušenějších a odbornějších soudců.